

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет технології виробництва і переробки продукції
тваринництва, стандартизації та біотехнології

Кафедра зоогієни та ветеринарії

Ветеринарна санітарія

Методичні рекомендації

для розробки курсового проекту
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза»
спеціальності 212 «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза»
денної форми здобуття вищої освіти

Миколаїв
2022

УДК 636.09:614.3
В39

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету ТВПШТСБ Миколаївського національного аграрного університету від 21.03.2022 р., протокол № 9.

Укладач:

А. О. Бондар – канд. с.-г. наук, доцент, доцент кафедри зоогієни та ветеринарії, Миколаївський національний аграрний університет.

Рецензенти:

О. О. Стародубець – канд. с.-г. наук, доцент, доцент кафедри птахівництва, якості та безпечності продукції, Миколаївський національний аграрний університет.

Г. І. Калиниченко – канд. с.-г. наук, доцент, доцент кафедри технології виробництва продукції тваринництва, Миколаївський національний аграрний університет.

Відповідальний за випуск:

І. Х. Лумедзе – канд. вет. наук, доцент, завідувач кафедри зоогієни та ветеринарії, Миколаївський національний аграрний університет.

© Миколаївський національний аграрний університет, 2022.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Загальні вимоги до оформлення і виконання окремих розділів курсового проєкту.....	5
1. Огляд літератури.....	6
2. Дезінфекція у тваринницькому приміщенні.....	6
3. Дезінсекція і дезакаризація – ефективні рішення ветеринарно-санітарних заходів.....	7
4. Ветеринарно-санітарний засіб у тваринницькій будівлі – дератизація...	7
5. Дезінвазія, дезодорація у тваринницькому приміщенні і прилеглий території ферми.....	7
6. Ветеринарно-санітарна техніка.....	8
7. Особиста гігієна працівників тваринницького підприємства.....	8
8. Санітарні заходи на тваринницькому підприємстві	8
9. Оформлення графічної частини курсового проєкту.....	9
Висновки та пропозиції.....	11
Перелік рекомендованих літературних джерел та законодавчо-нормативних актів.....	12
Додаток А.....	14

Вступ

Перед ветеринарною санітарією стоїть завдання санації (оздоровлення) повітря, приміщень, технологічного обладнання, інвентарю, інструментів, тваринних кормів і харчових продуктів, що виробляються на підприємствах, котрі переробляють сировину тваринного походження.

Знання ветеринарно-санітарних вимог до сільськогосподарських тварин є одними із важливих елементів ветеринарної справи в Україні та необхідним елементом його наукової організації. Планування ветеринарно-санітарних заходів є обов'язковим, як для державної так і відомчої та приватної ветеринарної медицини, адже вся робота ветеринарних органів, установ і спеціалістів ветеринарної медицини будується на основі відповідних планів.

Діяльність працівників ветеринарної медицини в нашій країні, перш за все, спрямована на попередження збитків у період виробництва, реалізації і зберігання продукції тваринництва. Тому, дуже важливо правильно організувати проведення відповідних ветеринарних заходів спеціалістами ветеринарної медицини на всіх етапах виробництва. Організація проведення ветеринарно-санітарних заходів неможлива без їх вчасного і правильного планування.

Всі ветеринарно-санітарні заходи необхідно проводити відповідно до інструкцій і правил Ветеринарного законодавства, діючих Санітарних правил для підприємств м'ясної промисловості та Інструкцій по миттю і профілактичній дезінфекції на підприємствах м'ясної промисловості; Правил ветеринарного огляну забійних тварин і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса і м'ясних продуктів. Виконання цих нормативних документів дозволяє: попередити поширення збудників заразних хвороб за межі м'ясокомбінату з транспортом, який доставляє тварин на м'ясокомбінати, бойні і скотобійні пункти, зі стічними водами, гноєм, з одягом провідників худоби і працівників м'ясокомбінату; зберігати в доброму санітарно-гігієнічному стані виробничі приміщення, технологічне обладнання, інвентар, інструменти, санітарний і спеціальний одяг працівників м'ясокомбінату та ін.

Курсовий проєкт є заключним етапом вивчення дисципліни «Ветеринарна санітарія» і передбачає поєднання та закріплення теоретичних знань та практичного вміння.

Загальні вимоги до оформлення і виконання окремих розділів курсового проєкту

Курсовий проєкт здобувачі вищої освіти виконують за запропонованою схемою методичних рекомендацій і повинні детально висвітлити основні розділи. Курсовий проєкт містить розрахунково-пояснювальну записку об'ємом до 30 сторінок, графічну частину. Робота виконується рукописно, ручкою чорного кольору, державною мовою.

Використовується аркуш формату А4. Титульний аркуш оформляють у відповідності з вимогами (додаток А). У змісті необхідно перелічити розділи та підрозділи із позначенням сторінок, з яких вони починаються. Нумерація сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків, таблиць подається у роботі арабськими цифрами без знака №. Титульний аркуш має бути включений до загальної нумерації сторінок, але номер сторінки на ньому не ставиться. Номера сторінок роботи проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки. Після слова «Розділ» ставиться номер, крапка не проставляється, потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Розділи нумеруються однією цифрою. Підрозділи – двома, перша з них позначає номер розділу, друга – підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка. Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу, крапку у кінці не ставлять. Якщо у підрозділі вказують пункти, то їх нумерують трьома арабськими цифрами: перша – номер розділу, друга – підрозділу, третя – пункту. Заголовки виконують без підкреслення, без переносів складів. Сторінки повинні мати поля: ліворуч, праворуч, зверху, знизу – 20 мм.

Таблиці, рисунки необхідно подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Таблиці нумерують за наскрізним типом у правому верхньому куті, курсивом над відповідним заголовком таблиці. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею жирним шрифтом. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють. У випадку перенесення таблиці на наступну сторінку у правому верхньому куті, над таблицею пишуть «Продовження табл. 1». Формули у роботі нумеруються за наскрізним типом у круглих дужках біля правого берега аркуша на рівні відповідної формули.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони дані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Список використаної літератури складається тільки з тих літературних джерел, на які в роботі є посилання. Літературні джерела розміщують у списку на тій же мові в алфавітному порядку із врахуванням за останні п'ять років (50%) та інші роки видання.

У курсовому проєкті необхідно дотримуватися послідовності та методики викладення матеріалу. Курсовий проєкт повинен мати такі розділи, які представлені у змісті методичних рекомендацій. В кінці роботи здобувач вищої освіти ставить дату, особистий підпис.

1. Огляд літератури (3-4 сторінки)

Описати ветеринарно-санітарні заходи на тваринницьких підприємствах з впровадженням новітніх досягнень науки й технологій санітарної обробки різних об'єктів з метою виробництва продукції високої якості у санітарному відношенні, безпечної для пересічного споживача. При цьому врахувати завдання ветеринарної санітарії – санація (оздоровлення) повітря, тваринницьких приміщень, споруд, технологічного обладнання, інвентарю, інструментів, тваринних кормів її харчових продуктів, що виробляються на підприємствах, котрі переробляють сировину тваринного походження. Усі ветеринарно-санітарні заходи представити відповідно до інструкцій і правил Ветеринарного законодавства.

2. Дезінфекція у тваринницькому приміщенні (4-5 сторінок)

Розкрити поняття «дезінфекція». У розділі розкрити питання: загальні положення проведення ветеринарної дезінфекції, представити характеристику основних класів дезінфікуючих речовин (із використанням рисунків в тексті курсового проєкту) та підготовку їх до проведення дезінфекції. Подати інформацію приготування робочих розчинів миючих і дезінфікуючих речовин у тваринницькому приміщенні. Знезараження спецодягу, взуття обслуговуючого персоналу, предметів догляду за тваринами.

Візуальний, хімічний та бактеріологічний контроль якості дезінфекції. Техніка безпеки і особиста гігієна при проведенні даного ветеринарно-санітарного заходу на тваринницькому підприємстві.

3. Дезінсекція і дезакаризація – ефективні рішення ветеринарно-санітарних заходів (4-5 сторінок)

Розкрити поняття «дезінсекція, дезакаризація». Загальні положення проведення дезінсекції і дезакаризація у тваринницькому приміщенні і на прилеглий території тваринницького об'єкту. Розкрити характеристику фізичного, хімічного та біологічного методів дезінсекції у тваринницькому приміщенні. Представити ефективні рішення для боротьби з личинками, літаючими та повзучими комахами у тваринницькій будівлі (із використанням рисунків в тексті курсового проєкту). Техніка безпеки і особиста гігієна при проведенні даного ветеринарно-санітарного заходу на тваринницькому підприємстві.

4. Ветеринарно-санітарний засіб у тваринницькій будівлі – дератизація (3-4 сторінок)

Розкрити поняття «дератизація». Поширення гризунів та їх біологічні особливості. Загальні положення при проведенні дератизації у тваринницькому приміщенні. Надати сучасні дератизаційні засоби (із використанням рисунків в тексті курсового проєкту), які використовують у тваринницькій будівлі. Описати сучасні знищувально-профілактичні, організаційно-господарські заходи у будівлі, де утримують тварин. Представити методику приготування і розкладання отруйних принад для мишеподібних гризунів, визначення ступеня заселення гризунами приміщень та розрахунки потреби у дератизаційних речовинах. Техніка безпеки і особиста гігієна при проведенні даного ветеринарно-санітарного заходу на тваринницькому підприємстві.

5. Дезінвазія, дезодорація у тваринницькому приміщенні і прилеглий території ферми (2-3 сторінки)

Розкрити поняття «дезінвазія, дезодорація». Загальні положення проведення дезінвазія, дезодорація у тваринницькому приміщенні і

прилеглий території ферми. Надати характеристику сучасних засобів дезінвації, дезодорації для проведення у тваринницькій будівлі (із використанням рисунків в тексті курсового проєкту). Техніка безпеки і особиста гігієна при проведенні даного ветеринарно-санітарного заходу на тваринницькому підприємстві.

6. Ветеринарно-санітарна техніка (2-3 сторінки)

Описати характеристику ветеринарно-санітарної техніки (спеціальні дезінфекційні машини, аерозольні генератори, інгалятори, портативні розпилувальні установки), яку широко використовують для побілки, миття приміщень, дезінфекції, дезинсекції, обробки тварин і території тваринницького підприємства тощо (із використанням рисунків в тексті курсового проєкту). Техніка безпеки і особиста гігієна при проведенні даного ветеринарно-санітарного заходу на тваринницькому підприємстві.

7. Особиста гігієна працівників тваринницького підприємства (2-3 сторінки)

Описати особисту й виробничу гігієну обслуговуючого персоналу тваринницького підприємства. Санітарний інструктаж та медичний огляд робітників ферми. Спеціальний одяг та методи його санітарної обробки. Представити контроль за станом здоров'я працівників тваринницького об'єкту. Гігієнічне навчання робітників тваринницького підприємства.

8. Санітарні заходи на тваринницькому підприємстві (2-3 сторінки)

Санітарний і екологічний паспорт тваринницького підприємства. Описати загальний санітарний режим на фермі. Санітарний день у тваринницькій будівлі. Особливості санітарного ремонту тваринницького приміщення. Розкрити порядок встановлення карантину на фермі. Заходи, що здійснюються в умовах карантину на тваринницькому підприємстві. Представити інформацію санітарно-гігієнічного значення зелених насаджень на території тваринницького підприємства.

9. Оформлення графічної частини курсового проєкту

Ветеринарно-санітарний пропускник – комплексна споруда, яка унеможливує надходження на територію господарства забруднених збудниками інфекційних хвороб транспорту, персоналу. Вона має санітарне та дезінфекційне відділення (блоки). Окремими частинами його є: санітарний і дезінфекційний блоки, а також дезінфекційні бар'єри при входах у виробничі приміщення. Відповідно до НТП ветеринарно-санітарний пропускник об'єднує такі будівлі, споруди та приміщення: санітарний блок (відділення), який має прохідну з дезінфекційними килимками, гардеробну із сушильною шафою, дезінфекційний блок (відділення), куди входять приміщення, необхідне обладнання або спеціальні установки для дезінфекції транспортних засобів і тари тощо. Ветсанпропускник включає ряд приміщень, які обладнані наскрізними душовими кабінами, що забезпечують весь працюючий персонал необхідною обробкою. Душові кабіни встановлюють таким чином, щоб всі працюючі при заходженні на територію ферми та при виході з неї проходили через них. Ветсанпропускник розділяють на «чисту» та «брудну» зони. В «брудній» зоні ветсанпропускника працівники господарства знімають свій домашній одяг і взуття, залишають їх в гардеробній домашнього одягу (в шафі), закріпленому за кожним працівником, приймають душ та в «чистій» зоні одягають в гардеробній чистий продезінфікований спецодяг і спецвзуття. Переміщення одягу між «чистою» і «брудною» зоною заборонене. Після закінчення роботи працівники знімають спецодяг і спецвзуття, приймають душ і одягають власний одяг.

На графічній частині курсового проєкту представити схему-розріз ветеринарно-санітарного пропускника. Схема повинна мати всі його частини згідно опису вище.

Загальні правила виконання креслення. Креслення виконується на листах паперу формату А₄. Формат паперу визначається розміром зовнішньої рамки, яку креслять тонкою лінією. Внутрішня рамка проводиться суцільною основною лінією на відстані 20 мм від лівої сторони внутрішньої рамки та на відстані 5 мм від останніх сторін. На кресленнях та схемах зміст, розташування та розміри граф основних надписів, розмірів рамок повинні відповідати рисунку 1. Основні надписи розташовують у правому нижньому кутку документа (формату).

7	10	23	15	10	70	50		
					(1)	15	17	18
Вим	Лист	№док	Підп	Дата		Літ.	Маса	Масш.
Розроб.		(6)	(7)	(8)				(2)
Перевір.		(9)	(10)	(11)				
						Лист (3)	Листів (4)	
					20			
						(5)		

Рис. 1. Основні надписи для паперу креслень

У графах основних надписів та додаткових графів приводять наступні дані: у графі 1 – назва креслення згідно з завданням; у графі 2 – масштаб; у графі 3 – порядковий номер листа (на документах, які складаються із одного паперу цю графу не заповнюють); у графі 4 – загальне число паперу документу; у графі 5 – найменування підприємства, факультет, курс, група; у графі 6 – прізвище виконавця; у графі 7 – підпис виконавця; у графі 8 – дата підпису виконавця; у графі 9 – прізвище особи, що перевіряє роботу; у графі 10 – підпис особи, що перевіряє; у графі 11 – дата підпису особи, що перевіряє роботу.

Надписи, які наносяться на креслення повинні виконуватись стандартними шрифтами. На кресленнях, яке виконується олівцем, розмір шрифту повинен бути не менше 3,5 мм. Шрифти виконуються з нахилом 75° до основи рядка або без нахилу. Надписи повинні мати гармонійну композицію. Всі пропуски між суміжними буквами повинні сприйматися однакової ширини.

В залежності від величини предметів застосовують масштаб зменшення або збільшення, застосовують натуральні величини. При проектуванні генеральних планів великих об'єктів застосовують об'єкти з масштабами 1:2000; 1:5000; 1: 10000; 1: 20000 та ін. При виконанні креслень використовують лінії різних товщин. Основні надписи, додаткові графи, рамки виконують основними (суцільними товстими) та суцільними тонкими лініями. Товщина всіх ліній визначається у залежності від товщини основної лінії, яка повинна бути від 0,5 до 1,4 мм. Товщина ліній на кресленні повинна бути не меншою 0,3 мм. Зміст тексту та надписів повинні бути короткими та точними. Текстову частину розташовують над основним надписом.

Ширина всіх колонок повинна бути не більшою 180-185 мм. Зміст тексту та надписів повинні бути короткими та точними. Текстову частину розташовують над основним надписом. Ширина всіх колонок повинна бути не більшою 180-185 мм (рис. 2).

№ з/п	Найменування	Кіл.	Примітка

20

110

10

45

Рис. 2. Форма, розміри та порядок заповнення текстової частини

Висновки та пропозиції (1 сторінка)

Висвітлити інформацію про ветеринарно-санітарні заходи, які будуть описані і проведені у даному тваринницькому приміщенні та ферми.

Внести пропозиції, щодо покращення ветеринарно-санітарних заходів у тваринницькому приміщенні та прилеглий території ферми.

Перелік рекомендованих літературних джерел та законодавчо-нормативних актів

Базова література

1. Гігієна тварин та ветеринарна санітарія : навч. посіб. / А. О. Бондар та ін. ; за ред. А. О. Бондар. Миколаїв : МНАУ, 2018. 178 с.
2. Загальні методи профілактики шляхом застосування комплексних дезінфікуючих засобів : наук. посіб. / В. Л. Коваленко та ін. Київ ; Ніжин : Лисенко М. М. [вид.], 2017. 407 с.
3. Зажарська Н. М., Куцак Р. С., Бібен І. А., Кунєва Л. В. Ветеринарно-санітарна експертиза. Практикум : навч. посіб. Дніпро, 2017. 193 с.
4. Засекін Д. А., Поляковський В. М., Соломон В. В. Санітарні норми для тваринницьких та переробних підприємствах України : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 400 с.
5. Засекін Д. А., Яремчук О. С., Кос'янчук Н. І., Кучерук М. Д., Слободянюк Н. М. Гігієна та санітарія переробних підприємств : навч. посіб. Вінниця : ВНАУ, 2018. 348 с.
6. Кучерук М. Д., Засекін Д. А. Органічне птахівництво України: ветеринарно-санітарне забезпечення технології : монографія. Київ : Прінтеко, 2020. 190 с.
7. Методологічні основи та методи наукових досліджень у ветеринарній гігієні, санітарії та експертизі : навч.-метод. посіб. / П. П. Антоненко та ін. ; Дніпровський ДАЕУ. Дніпро : Свідлер А. Л. [вид.], 2018. 276 с.
8. Морозова Н. С., Марієвський В. Ф. Дезінфектологія, стерилізація, дезінсекція, дератизація : підручник. Київ : Наукова думка, 2019. 240 с.
9. Якубчак О. М., Таран Т. В. Гігієна продуктів тваринного походження. Київ : ПрофКнига, 2017. 596 с.
10. Яремчук О. С., Лютка Г. І. Методологія та організація наукових досліджень у ветеринарній гігієні, санітарії і експертизі : навч. посіб. Вінниця : ВНАУ, 2020. 297 с.

Допоміжна література

1. Ветеринарна санітарія : курс лекцій для здобувачів вищої освіти ступеня «Магістр» освітньої спеціальності 212 «Ветеринарна

гігієна, санітарія і експертиза» денної форми навчання / уклад. А. О. Бондар. – Миколаїв, 2020. 77 с.

2. Гаврилук О. І. Санітарно-гігієнічні вимоги і їх реалізація при будівництві та експлуатації тваринницьких ферм. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Тваринництво»*. 2018. Вип. 2 (34). С. 148-150.

3. Методичні рекомендації для виконання лабораторних занять з курсу «Ветеринарна санітарія» для здобувачів вищої освіти ступеня «Магістр» освітньої спеціальності 212 «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза» денної форми навчання / укладач А. О. Бондар. Миколаїв, 2020. 68 с.

4. Методичні рекомендації для виконання практичних занять та самостійної роботи з курсу «Ветеринарна санітарія» для здобувачів вищої освіти ступеня «Магістр» освітньої спеціальності 212 «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза» денної форми навчання / укладач А. О. Бондар. Миколаїв, 2020. 44 с.

Інформаційні ресурси

1. Бей Р. В. Мікроклімат тваринницьких приміщень як центральна проблема гігієни сільськогосподарських тварин та механізації тваринництва. *Гілея*. 2016. Вип. 105. С. 124-127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_105_34.

2. Висоцький А. О., Вороняк В. В. Технічні засоби для знезараження повітря і поверхонь об'єктів ветеринарно-санітарного контролю ультрафіолетовим бактерицидним випромінюванням. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*. 2015. Т. 17, № 2. С. 300-308. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvlnu_2015_17_2_61.

3. Тітова Т. В. Ветеринарно-технічні характеристики сучасних дезінфекційних засобів. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. "Ветеринарна медицина"*. Суми : СНАУ, 2018. Вип. 1 (42). С. 272-274.

URL: <http://repo.snau.edu.ua/handle/123456789/6528>.

Законодавчо-нормативні акти

1. Приміщення тваринницькі. Методи визначання ефективності дезінфекції : ДСТУ 8020:2015. Чинний від 2017-01-01. Київ : УкрНДНЦ, 2018. 13 с. (Національний стандарт України).

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТФакультет технології виробництва і переробки продукції
тваринництва, стандартизації та біотехнології

Кафедра зоогієни та ветеринарії

КУРСОВИЙ ПРОЄКТ
на тему: «Ветеринарно-санітарні заходи на тваринницькому
підприємстві»
з дисципліни «Ветеринарна санітарія»

Виконавець:

(курс, група, ПІБ повністю)

Керівник:

(посада, П.І.Б.)

Навчальне видання

ВЕТЕРИНАРНА САНІТАРІЯ

Методичні рекомендації

Укладач: **Бондар Алла Олександрівна**

Формат 60x84/16 Ум. друк. арк. 0,9
Тираж 30 прим. Зам. № ____

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №4490 від 20.02.2013р.